

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita
accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum
notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum
Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Q. 166. Vtrum in Angelis sit liberum arbitrium, & irascibilis, ac
concupiscibilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

boni, quo caremus, ut feratur etiam in bonum habitum, & in bonum, abstrahendo ab hoc, quod illud habeamus, vel non habeamus, concedo. Appetitus, licet ex sua etymologia dicatur ab actu appetendi per modum desiderij, quo appetimus bona, quæ non habemus, tamen significat potentiam, quæ non solum fertur in bonum non habitum, illud desiderando, sed etiam in bonum ut habitum, per modum delectationis, illo gaudente, & in bonum, abstrahendo ab hoc, quod habeatur, vel non habeatur, per modum simplicis amoris: ergo non est mirum, quod appetitus possit dari in angelis etiam beatis. Adde, quod angeli in via non habebant summum bonum, hoc est beatitudinem; ergo illi appetebant etiam appetitu desiderij. Rursus in patria licet sint beati, possidendo Deum, qui est eminenter omnia bona, nihilominus possunt sibi, vel nobis desiderare aliqua bona, quæ formaliter non habent.

18. Ad 3. distinguo minorem: Angeli, cum sint incorporei, debent esse immobiles motu corporeo, & qui sit actus imperfecti, concedo; debent esse immobiles motu spiritali, & qui sit actus rei iam perfectæ, nego: & nego consequentiam. Duplex est motus, alter est actus imperfecti, supponens nimirum rem nondum peruenisse ad perfectum statum suæ naturæ debitum, qualis est in animalibus motus alterationis, augmentationis, &c; alter est actus perfecti, qualis est in corporibus celestibus motus localis circularis, quo quia sunt in statu perfecto, moventur ad suam perfectionem communicandam rebus inferioribus. Intellectiones, & volitiones sunt quidam motus, qui sunt actus rei perfectæ, ideoque angeli etiam beati, licet sint in statu perfectissimo, moventur ad intelligendum, & volendum.

19. Ad 4. iam num. 11. probatum est implicare contradictionem aliquid intellectuum non esse volituum, & carere voluntate, ac proinde ex eo, quod aliquid sit intellectuum, efficaciter probari, quod sit etiam volituum, & habeat voluntatem.

20. Ad 5. quod affertur ad probandum voluntatem non distingui ab intellectu angelis, distinguo maiorem: vnaquæque res ad suum bonum intrinsecum inclinatur per suam formam, & naturam sine aliquo superaddito, transcat; ad suum bonum extrinsecum, nego maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Transcat, quod res per suam naturam, & formam inclinatur ad bona intrinseca: at ad bona extrinseca, & ad operationes, quibus se movent ad bona extrinseca, inclinatur per virtutes superadditas, eo pacto, quo corpora ad suum locum, & ad motum localem sursum, & deorsum inclinatur per gravitatem, & leuitatem superadditam; sed angelus ordinatur ad suum finem, & bonum ipsi extrinsecum, nimirum ad Deum, in quo consistit eius beatitudo: ergo inclinatur per intellectum, & voluntatem angelicam naturæ su-

peradditam. Ex opposita ratione Deus, quia in se ipso habet totum suum bonum, ad illud inclinatur per intellectum, & voluntatem indistincta ab ipsa essentia, & natura diuina.

23. Ad 6. Nego maiorem. Ut potentie realiter distinguantur, sufficit, ut tendant in obiecta sub diuersa ratione, hoc est per operationes ita diuersas, ut postulent distinctionem potentiarum: sed licet verum, & bonum, non distinguantur realiter, tamen intellectus tendit in illa sub ratione veri, illa intelligendo, voluntas sub ratione boni, illa appetendo; actus autem intelligendi, & volendi sunt operationes ita diuersæ, ut postulent procedere à diuersis potentijs, non minus, quam actus videndi, & audiendi postulant procedere à diuersis potentijs, & organis, ut dictum est q. 148. n. 16; ergo &c. Confirmatur: nam ut dicit Sanctus Thomas art. 2. huius q. 59. intellectus, intelligendo trahit obiectum ad se, voluntas, volendo tendit ad obiectum: operatio autem, qua obiectum trahimus, & operatio, qua tendimus ad obiectum, procedere debent à potentijs diuersis.

QVAESTIO CLXVI.

Utrum in Angelis sit liberum arbitrium, & irascibilis, ac concupiscibilis?

S. Th. quest. 59. art. 3. 4.

1. **V**idetur in Angelis non esse liberum arbitrium: primo enim si angeli non essent capaces eligendi vnum præ alio, non essent capaces liberi arbitrij, cuius actio est electio: sed angeli non sunt capaces eligendi vnum præ alio; ergo. Probarur minor: electio enim ex Aristotele 3. Eth. cap. 3. & 6. Ethic. cap. 9. est appetitus præconsulti, seu præconsultati: præconsultatio autem est inquisitio quædam includens discursum; sed angeli non discurrunt, ut dictum est quest. 161. ergo non consultant, ac proinde non sunt capaces electionis.

2. Secundò intellectus angelicus non est indifferens ad iudicandum hoc, vel oppositum; ergo voluntas angelica non est indifferens ad eligendum hoc, vel oppositum, ac proinde non est libera.

3. Tertiò angeli ab initio suæ creationis debent necessario habere totam suam perfectionem physicam; ergo debent etiam necessario habere totam suam perfectionem moralem; ergo non debent esse præditi libero arbitrio, per cuius actus possint moraliter perfici.

4. Quartò si in Angelis daretur liberum arbitrium, deberet esse perfectius in angelo superiori, quam in inferiori; sed non potest esse perfectius in angelo superiori, quam in inferiori, cum liberum arbitrium non suscipiat magis, & minus: ergo.

5. Quintò videtur in angelis dari concupiscibilis, & irascibilis. Nam in ijs datur amor, & gaudium, qui sunt actus concupiscibilis; datur

datur spes, & timor, qui sunt actus irascibilis; datur charitas, & temperantia, quæ sunt virtutes concupiscibilis; datur spes, & fortitudo, quæ sunt virtutes irascibilis; ac Sanctus Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus dicit, quod in demonibus datur furor irrationabilis, & concupiscentia amens; furor autem manifestè spectat ad irascibilem, concupiscentia ad concupiscibilem.

6. Respondeo, quod quia in tractatu de Actibus humanis, quæst. 15. ex professo probauimus liberum arbitrium cum libertate, etiam indifferentiæ dari non solum in Deo, sed etiam in angelis, & hominibus, hic solum proponemus doctrinam Sancti Thomæ hoc art. 3. quæst. 59. Supposito ergo, quod arbitrium dicitur ab arbitrando, quod importat quoddam iudicium, docet Sanctus Thomas dari tria genera agentium. In primo genere sunt agentia purè naturalia, quæ cum careant cognitione, non agunt ex aliquo arbitrio, ac iudicio, sed quasi ab alijs acta, & mora, sicut sagitta à sagittante mouetur ad finem, & scopum. In secundo genere sunt agentia spontanea, sed non libera, quæ agunt ex aliquo arbitrio, ac iudicio, sed non agunt liberè, & cum indifferentia ad agendum, vel non agendum; & hoc pacto agunt animalia irrationalia. Ouis enim spontaneè fugit lupum ex quodam iudicio, quo existimat cum esse sibi noxium; at non agunt liberè, sed cum determinatione ad vnum, ac sine indifferentia ad agendum, vel non agendum. In tertio genere sunt, quæ non solum agunt ex arbitrio, ac iudicio, sed etiam agunt liberè, & cum indifferentia, ac potentia se determinandi ad agendum, vel non agendum, cuiusmodi sunt omnia agentia intellectiua. Quod autem omnia, & sola agentia intellectiua sint indifferentia, ac possint se determinare ad agendum, vel non agendum, adeoq; habeant liberum arbitrium, probat S. Th. ex eo, quod illa sola agentia possunt se liberè determinare ad agendum, vel non agendum, quæ sunt prædita potentia cognoscitiua potente proponere plura, vt bona, & eligibilia, comparando illa inter se, & cognoscendo, quod alterum est eligibile propter vnum motum, alterum propter aliud motum; sed omnis, & solus intellectus potest hoc proponere, vt magis explicatum est in tractatu de actibus humanis, quæst. 16. ergo omnia, & sola agentia intellectiua possunt se liberè determinare ad agendum, ac proinde possunt esse libera, & habere liberum arbitrium.

7. Circa libertatem Angelorum potest quæri, vtum sint liberi immediatè ad actus intellectus, an solum ad actus voluntatis; vtum sint liberi ad volendum, & amandum malum vt malum, & ad nolendum, & odio habendum bonum vt bonum; vtum habeant libertatem contrarietatis, vel contradictionis circa purum bonum, & purum malum, circa felicitatem, & miseriam, & circa bona, & mala particularia; vtum sint liberi ad volendum bonum æquale, vel minus, relicto bono æquali, vel maiori

etiam efficacius proposito; vtum voluntas angelica possit purè omittere omissione immediatè libera, & non fundata in villo actu positivo; vtum omnes actus liberi voluntatis angelicæ sint essentialitè liberi. Sed quia omnes istæ quæstiones sunt communes angelis, & animæ rationali, illasque examinauimus in tractatu de actibus humanis, quæst. 17. 18. 19. 20. & 21. nihil hic est addendum.

8. Sequitur, vt cum Sancto Thoma art. 4. quæst. 59. examinemus, vtum in angelis sit irascibilis, & concupiscibilis?

9. Dicendum primò: si nomine irascibilis, & concupiscibilis intelligantur duæ potentie appetitus sensitiui, quarum actus exerceantur cum aliqua alteratione corporea, eo pacto, quo in nobis actus iræ exercetur cum quadam effervescentia sanguinis circa cor, procul dubio non dantur in angelis, qui carent corpore, & appetitu sensitiuo. Ex proportionali ratione non dantur in angelis amor, gaudium, spes, timor, ira, in quantum sunt actus appetitus sensitiui, qui exercentur cum aliqua alteratione corporea.

10. Dicendum secundò: dantur in angelis amor, gaudium, spes, ira, timor, &c. in quantum sunt actus voluntatis, qui possunt etiam exerceri sine corpore, & sine corporea alteratione.

11. Dicendum tertio: in angelis non dantur temperantia, fortitudo, & aliæ virtutes, in quantum sunt in appetitu sensitiuo, & ponunt debitum modum passionibus irascibilis, & concupiscibilis appetitus sensitiui. At dantur in angelis proportionales virtutes voluntatis.

12. Superest quæstio, vtum sicut in appetitu sensitiuo datur concupiscibilis, quæ versatur circa bonum secundum se, & irascibilis, quæ versatur circa bonum vt arduum, quæ sunt duæ potentie realitè distinctæ, vt docet Sanctus Thomas infra qu. 81. art. 2. sic in voluntate angelorum dentur duæ potentie spirituales realitè distinctæ, quarum altera versetur circa bonum secundum se, & possit vocari concupiscibilis; altera versetur circa bonum vt arduum, & possit vocari irascibilis.

13. Respondet negatiuè S. Thomas. Probat; nam cum aliqua potentia habet suum obiectum formale specificatiuum sub aliqua ratione communi, non dantur in ea potentie realitè distinctæ per ordinem ad rationes particulares contentas sub illa ratione communi; ex.gr. quia potentia visiva habet pro suo obiecto formali specificatiuo colorem sub ratione communi coloris, non dantur in potentia visiva plures potentie visivæ realitè distinctæ, quarum vna habeat pro obiecto formali album, alia nigrum, alia rubrum &c. sed voluntas, cum sit appetitus vniuersalissimus, habet pro suo obiecto formali specificatiuo bonum sub ratione communi boni, ac definitur potentia appetitiua boni; ergo non dantur in voluntate plures potentie realitè distinctæ, quarum vna versetur circa bonum secundum se, altera circa bonum vt arduum. Vtum, & quo

quo pacto ex opposita ratione in appetitu sensitivo, concupiscibilis, quæ versatur circa bonum sensibile secundum se, & irascibilis, quæ versatur circa bonum sensibile ut arduum, debeant realiter distingui, examinabitur infra qu. 237. cum explicabimus art. 2. q. 81. S. Tho.

14. Ad 1. nego minorem. Ad probationem, distinguo maiorem: electio humana est appetitus præconsultati, concedo: electio *ut sic*, vel electio angelica est appetitus præconsultati, nego maiorem: concedo minorem; & nego consequentiam. Electio *ut sic* est, per quam ex cognitione, qua intellectus proponit plura obiecta ut eligibilia propter diversa motiua, voluntas vnum vult præ alio. Et quia intellectus humanus propter suam imperfectionem ad proponendum plura ut eligibilia ex diversis motiuis, indiget consultatione, & inquisitione discursiva, ideo electio humana est appetitus, seu volitio præconsultati, & præconsultati. Quia rursus intellectus angelicus propter suam perfectionem sine ulla consultatione, inquisitione, & discursu, statim proponit plura ut eligibilia ex diversis motiuis, intellectio angelica est appetitus, seu volitio obiecti eligibilis ut propositi sine consultatione per simplicem intuitum motiuorum. Electio *ut sic* abstrahens ab humana, & angelica est appetitus, seu volitio eligibilis ut propositi ab intellectu, abstrahendo ab hoc, quod proponatur propositione præconsultata, vel non præconsultata. Confirmatur: nam proportionaliter angelus differt ab homine in iudicio practico, & dirigente ad electionem, ac differt in iudicio speculativo; sed in iudicio speculativo differt per hoc, quod homo iudicat per compositionem, & diuisionem, ac per discursum: Angelus autem iudicat per solum intuitum veritatis sine compositione, ac diuisionem, ac sine discursu, ut dictum est q. 161. & 162. ergo in iudicio practico differt per hoc, quod homo iudicat de eligibilibus, prævia consultatione, inquisitione, ac discursu, angelus autem iudicat simplici intuitu motiuorum sine consultatione, inquisitione, ac discursu.

15. Ad 2. responderi potest primo, negando antecedens. Posset enim dici, quod intellectus angelicus circa obiecta, de quibus non habet euentiam, & habet motiua pro vtraque parte contradictionis, est indifferens, ac potest determinari à voluntate ad assentiendum vtrilibet parti; ergo sicut voluntas potest determinare intellectum ad iudicandum hoc, vel oppositum, quando pro vtraque parte habet motiua non conuenientia, ac non necessitantia ad assensum, sic voluntas angelica potest se ipsam determinare ad eligendum hoc, vel oppositum, quando pro vtraque parte habet motiua non necessitantia ad electionem. Respondeo secundo cum S. Thoma in resp. ad 2. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia duo opposita non possunt esse vera: at duo opposita possunt esse bona;

ergo licet intellectus, qui habet pro fine verum, non debeat esse indifferens ad iudicandum hoc, vel oppositum, voluntas, quæ habet pro fine bonum, potest esse indifferens ad eligendum hoc, vel oppositum, cum vtrumque possit habere rationem boni.

16. Ad 3. concedo antecedens, & nego consequentiam. Ad perfectionem moralem electionis creatæ spectat, ut sit libera: ergo licet Angelus ab initio necessario habuerit totam suam perfectionem physicam, implicat in terminis, ut necessario habuerit totam suam perfectionem moralem. Nam eo ipso non esset moralis, cum Angelo non esset libera.

17. Ad 4. concedo, quod liberum arbitrium naturale Angeli superioris sit perfectius libero arbitrio angeli inferioris, siquidem angelus superior naturaliter potest exercere actus liberos perfectiores, quam inferior. Dum opponitur, quod liberum arbitrium non suscipit magis, & minus: respondeo cum Sancto Thoma, quod in quantum dicit negationem coactionis, ac determinationis ad vnum, non suscipit magis, & minus; at quantum dicit potentiam se determinandi ad actus perfectiores, vel minus perfectos, suscipit magis, & minus.

18. Ad 5. Iam num. 8. 9. & 10. dictum est in Angelis dari amorem, gaudium, spem, timorem, non in quantum sunt actus appetitus sensitivi, sed in quantum sunt actus voluntatis, iuxta doctrinam Augustini lib. 9. de Trinitate, cap. 5. asserentis, quod nihil dicitur de Angelo secundum passionem. Caritas, & spes, in quantum sunt virtutes Theologice, fuerunt in Angelis viatoribus, & caritas remanet etiam in beatis; sed caritas, & spes theologice non spectant ad concupiscibilem, & irascibilem, sed ad solam voluntatem. Ratio est, quia obiectum concupiscibile est bonum delectabile secundum sensum: sed caritas theologica habet pro obiecto bonum diuinum, quod non est delectabile secundum sensum: ergo caritas theologica non spectat ad concupiscibilem, sed ad solam voluntatem. Obiectum irascibile est bonum arduum sensibile; sed spes theologica habet pro obiecto bonum arduum diuinum, quod non est sensibile, sed pure intelligibile; ergo spes theologica non spectat ad irascibilem. Temperantia, in quantum analogice datur in Angelis, non consistit in hoc, quod ponat debitum modum concupiscentiis delectabilium sensibilibus, quibus concupiscentiis Angeli carent, sed consistit in hoc, quod Angeli moderate suam voluntatem exhibent secundum regulam diuinæ voluntatis. Fortitudo, in quantum analogice datur in Angelis, non consistit in hoc, ut ponat debitum modum timori, & audaciæ appetitus sensitivi, quo Angeli carent, sed consistit in hoc, ut voluntatem diuinam firmiter exequantur: ergo etiam temperantia, & fortitudo, in quantum analogice dantur in Angelis, non spectant ad concupiscibilem,

lem, & irascibilem appetitus sensitui, sed ad voluntatem. Hæc doctrina desumpta est ex Sancto Thoma hoc art. 4. quæst. 59. in resp. ad 1.2. & 3.

QVÆSTIO CLXVII.

Utrum in Angelis sit amor, seu dilectio, tum naturalis, tum electiua?

S. Tho. q. 60. art. 1. & 2.

1. **P**rimò videtur in Angelis non esse amor, seu dilectio naturalis. Dilectio enim, naturalis non est libera, sed necessaria, & qui necessario diligit, potius agitur, quam agat; sed voluntas Angeli est libera, ac proinde amat non necessario, sed liberè, ac diligendo, potius agit, quam agitur: ergo.

2. Secundò si aliqua dilectio Angelorum esset necessaria, vel esset necessaria quoad exercitium, vel quoad specificationem; neutrum dici potest; ergo.

3. Tertiò videtur in Angelis non dari dilectio electiua. Nam omnis cognitio Angelica vel est naturalis, vel infusa, ac proinde supernaturalis: ergo omnis dilectio Angelica vel est naturalis, vel supernaturalis, & infusa: ergo in Angelis non datur dilectio electiua, quæ non sit supernaturalis.

4. Respondeo amorem, siue dilectionem naturalem posse sumi dupliciter. Primò dilectio naturalis, quæ vocatur etiam appetitus innatus, dicitur inclinatio ad suum bonum, & non ex cognitione eius, qui habet talem inclinationem. In hoc sensu dici potest, quod inclinatio, quæ grauius inclinatur ad centrum, est dilectio naturalis centri. Secundò dilectio naturalis dicitur appetitus elicitus, quo quis ex cognitione diligit, & amat aliquod bonum necessario, & cum determinatione ad illud amandum.

5. Hoc supposito, dicendum primò: in Angelis datur dilectio naturalis primo modo, hoc est inclinatio innata ad suum bonum, non supponens cognitionem, sed antecedens cognitionem. Probatur: nam Angeli prius natura, quam aliquid cognoscant, intelliguntur habere inclinationem ad habendum bonum, cognoscendi, volendi, & exercendi suos actus vitales; sed talis inclinatio, cum non supponat cognitionem, sed illam antecedit prioritate naturæ, est appetitus innatus, ac dilectio naturalis: ergo, &c. Ex opposita ratione, quia in Deo nulla est inclinatio in bonum, quæ non sit ex cognitione, sed cognitionem antecedit, nulla datur inclinatio, vel appetitus purè innatus, ut dixi supra agens de diuina voluntate, quæst. 47. In qualibet autem creatura datur appetitus etiam purè innatus ad suum bonum.

6. Dicendum secundò cum Sancto Thoma hoc artic. 1. quæst. 60. in Angelis datur

etiam aliqua dilectio naturalis secundo modo sumpta, hoc est amor aliquis procedens ex cognitione, qua amant aliquod bonum necessario, & naturaliter, ac cum determinatione ad illud amandum.

7. Probatur: nam quæ conueniunt rebus propter rationem genericam, conueniunt omnibus, quæ sunt in tali genere: ex. gr. quia, hoc, quod est sentire, conuenit animalibus propter rationem genericam animalis, conuenit omnibus animalibus; sed hoc, quod est inclinari naturaliter, & necessario ad suum finem, conuenit rebus naturalibus propter rationem genericam naturalis, & habentis naturam: ergo omnia naturalia inclinantur naturaliter, & necessario ad suum finem: sed quæ habent naturam intellectuam, & volitiuam sunt naturalia, & habent naturam: ergo etiam quæ habent naturam intellectuam, & volitiuam inclinantur necessario, & naturaliter ad suum finem, & hæc inclinatio est quidam amor, & quædam naturalis dilectio finis: sed hæc naturalis inclinatio ad finem in vnaquaque re est secundum modum suæ naturæ: modus autem naturæ non cognoscitiua est, ut inclinetur ad finem per appetitum, & amorem purè innatum, & non ex cognitione; modus naturæ sensituiua est, ut inclinetur ad finem per appetitum, & amorem elicitum ex cognitione sensituiua: modus naturæ intellectuæ est, ut inclinetur ad finem per appetitum, & amorem elicitum ex intellectuione, qui amor est actus voluntatis: ergo natura intellectuæ, & volitiua habet aliquem amorem necessarium, & naturalem finis, qui amor est actus voluntatis.

8. Confirmatur: nam auctor naturæ vnicuique naturæ dat naturalem inclinationem ad suum finem, ex qua deinde exercet omnes suos actus, & motus: ergo etiam naturæ intellectuæ & volitiuæ dat naturalem inclinationem ad suum finem, ex qua deinde exercet omnes alios actus, & motus: sed vnicuique rei dat inclinationem secundum modum suæ naturæ; secundum autem modum naturæ intellectuæ, & volitiuæ est, ut suum finem amet amore orto ex intellectuione, qui proinde sit actus voluntatis: ergo in omni natura intellectuæ, & volitiua, ac proinde etiam in Angelis, datur aliquis amor naturalis, quo naturaliter amet suum finem, & ex quo cætera amet, & velit.

9. Dicendum tertiò cum eodem Sancto Thoma artic. 2. eiusdem quæst. 60. in Angelis datur etiam aliqua dilectio electiua, ac non necessaria, sed libera.

Probatur: nam ex dictis quæst. 166. num. 6. omnia, & sola agentia intellectuæ sunt prædita libero arbitrio, quo, propositis ab intellectu pluribus eligibilibus, possunt ex amore finis, hoc est benè se habendi, eligere hoc, vel illud; sed hæc electio est amor electiuius: ergo.

10. Quæritur, quanam Angelus, vel homo